

Buro de Brug Rapporten

Archeologisch bureau– en
booronderzoek Rummeling,
Maarheeze
Gemeente Cranendonck
B10-90

Inhoud

SAMENVATTING.....	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
1. INLEIDING.....	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
1.1. ALGEMEEN.....	5
1.2. ONDERZOEKSMETHODE	5
2. BUREAUONDERZOEK EN ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING	5
2.1. BELEID	5
2.2. GEO(MORFO)LOGIE EN BODEMOPBOUW	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
2.3. HISTORISCHE GEGEVENS	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
2.4. BEKENDE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
2.5. VERSTORENDE BODEMINGREPEN IN HET VERLEDEN	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
2.6. ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING OP BASIS VAN BUREAUONDERZOEK.....	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
2.7. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN OP BASIS VAN HET BUREAUONDERZOEK.....	7
3. BOORONDERZOEK	7
3.1. METHODIEK	7
3.2. RESULTATEN VAN HET BOORONDERZOEK.....	8
4. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	8
5. GERAADPLEEGDE LITERATUUR.....	9
5.1. DIGITALE BRONNEN	9
5.2. LITERATUUR	9

Colofon

Projectcode :	B10-90
Opdrachtgever:	Reiling Sterksel BV
Uitvoerder:	Buro de Brug BV
Locatie:	Rummeling, Maarheeze
Auteurs:	K.M. van Dijk (MA), drs. ing. C. Sueur en drs. J.M. Brijker

Samenvatting

Buro de Brug heeft in opdracht Reiling Sterksel een bureau- en booronderzoek uitgevoerd voor de Rummeling, Maarheeze, gemeente Cranendonck. De aanleiding voor het archeologisch onderzoek is de geplande ontgronding van het terrein.

Het plangebied is ongeveer 4,5 ha groot en ligt ca. 2,5 km ten noordoosten van de dorpskern van Maarheeze en nabij het gehucht Hugten. Op dit moment bestaat het te ontgronden terrein uit grasland en is het grotendeels onbebouwd.

Op de IKAW is te zien dat het plangebied in een gebied met hoge trefkans ligt. Deze hoge trefkans hangt samen met de aanwezigheid van een conserverend plaggendek. Ook de concept beleidskaart van de gemeente Cranendonck kent aan het grootste gedeelte van het plangebied een hoge verwachting toe vanwege de aanwezigheid van een conserverend plaggendek. Alleen het uiterste noordwestelijk, lager gelegen deel van het plangebied heeft op deze kaart een middelhoge verwachting gekregen.

Archeologische resten uit de Steentijd tot de Late Middeleeuwen kunnen goed bewaard zijn, vanwege de conserverende werking van het aanwezige plaggendek. In en op het plaggendek kunnen zich sporen en vondsten uit de periode Late Middeleeuwen – Nieuwe tijd bevinden.

Op basis van de geomorfologische en bodemkundige gegevens is er geen reden om de hoge verwachting voor het plangebied naar beneden bij te stellen. De verwachting is in het veld getoetst aan de hand van een booronderzoek.

Administratieve gegevens

Projectnaam	Bureauonderzoek Rummeling Maarheeze
Opdrachtgever	Reiling Sterksel BV
Contactpersoon, tel.	Henk Antonissen (Antonissen Agrarisch Advies)
Uitvoerder	Buro de Brug BV
Projectleider	drs. ing. C. Sueur
Projectcode Buro de Brug	B10-90
Bureauonderzoek:	K.M. van Dijk (MA) Buro de Brug
Booronderzoek	drs. ing. C. Sueur en drs. J.M. Brijker
Bevoegd gezag	Provincie Noord-Brabant
Provincie, gemeente en plaats plangebied	Provincie Noord-Brabant, gemeente Cranendonck, Maarheeze
Locatie/toponiem	Rummeling, Maarheeze
Kaartbladnummer (topo 1:25.000)	57FN
RD-coördinaten van het plangebied	Noord: X173723; Y370424 Zuid: X173662; Y370098
Oppervlakte plangebied	Circa 4.5 hectare
Huidig grondgebruik	Agrarisch
OZM-nummer¹	64906
Geplande ingreep	Ontgroning
Rapportversie	concept
Datum	22-1-2015

¹ Landelijk onderzoekmeldingsnummer dat door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE/ARCHIS) moet worden aangevraagd bij aanvang van archeologisch onderzoek.

1. Inleiding

1.1. Algemeen

Buro de Brug heeft in opdracht Reiling Sterksel een bureauonderzoek uitgevoerd voor de Rummeling, Maarheeze, gemeente Cranendonck (afb. 1). De aanleiding voor het archeologisch onderzoek is de geplande ontgroning van het terrein. Door een ontgroning worden eventueel aanwezige archeologische waarden aangetast. De provincie Noord-Brabant verleent geen vergunning tot ontgroning wanneer archeologische- of aardkundige waarden onevenredig worden aangetast door de ontgroning.

Het plangebied is ongeveer 4,5 ha groot en ligt ca. 2,5 km ten noordoosten van de dorpskern van Maarheeze en nabij het gehucht Hugten. Op dit moment bestaat het te ontgronden terrein uit grasland en is het grotendeels onbebouwd.

1.2. Onderzoeksmethode

Het bureauonderzoek heeft tot doel - op basis van bestaande landschappelijke, archeologische en historische bronnen - een gespecificeerde archeologische verwachting te verkrijgen voor het plangebied. Op basis van de resultaten zal een aanbeveling worden gedaan om de eventueel aanwezige archeologische waarden in het plangebied veilig te stellen. Het resultaat is een standaardrapport. Het onderzoek wordt uitgevoerd volgens de richtlijnen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.3) en de gemeentelijke eisen.

Voor het verzamelen van gegevens met betrekking tot reeds bekende archeologische- en bodemkundige waarden van het plangebied, is het Archeologisch Informatiesysteem Archis II van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en de archeologische beleidskaart van de gemeente Cranendonck geraadpleegd. Archis II is een database die veel informatie bevat, zoals geo(morfo)logische kaarten, de Archeologische Monumentenkaart (AMK), de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) en historische kaarten. Tevens is het AHN geraadpleegd en zijn de meest recente archeologische onderzoeksresultaten in het onderzoek opgenomen.

2. Bureauonderzoek en archeologische verwachting

2.1. Bureauonderzoek en beleid

Het archeologisch beleid van de gemeente Cranendonck werkt in het bestemmingsplan Buitengebied 2009 door.² De planlocatie heeft een dubbelbestemming waarde-archeologie. Daardoor is het verboden om zonder of in afwijking van een (aanleg)vergunning grondwerkzaamheden uit te voeren zoals het egaliseren van gronden. Om een vergunning te verkrijgen voor de geplande werkzaamheden, is dit onderzoek verricht.

2.2. Geo(morfo)logie en bodemopbouw

Bron	Informatie
Geologie ³ (1:600.000)	Dekzand; leem en zand (Formatie van Boxtel met dek van het Laagpakket van Wierden).
Geomorfologie ⁴ (1:50.000)	Dekzandruggen (+/- oud bouwlanddek) (3L5) en vlakte van ten dele verspoelde dekzanden (2M9)
Bodemkunde ⁵ (1:50.000)	Hoge zwarte enkeerdgronden; leemarm en zwak lemig fijn zand. zEZ21-GWT VII.

² http://www.ruimtelijkeplannen.nl/documents/NL.IMRO.1706.BPBG3003-VAST/tb_NL.IMRO.1706.BPBG3003-VAST_index.pdf

³ TNO-NITG, 2005; www.dinoloket.nl

⁴ Stichting voor Bodemkartering 1982.

⁵ Stichting voor Bodemkartering 1966.

De gemeente Cranendonck ligt in het Brabantse dekzandgebied. Het dekzandlandschap is gevormd gedurende de laatste ijstijd (Weichselien). Onder invloed van wind kreeg het licht golvende dekzandlandschap zijn vorm. Geologisch gezien behoort de ondergrond in het plangebied tot de Formatie van Boxtel met een dek van het Laagpakket van Wierden.

Op de bodemkaart is te zien dat de bodem in het plangebied bestaat uit een hoge zwarte enkeerdgrond met leemarm en zwak lemig fijn zand, (zEZ21) met grondwatertrap VII (zie afb. 4). Een hoge zwarte enkeerdgrond duidt vaak op de aanwezigheid van een plaggendek, waarbij de humeuze toplaag (A-horizont) dikker is dan 50 cm. Eventueel aanwezige archeologische waarden kunnen goed geconserveerd zijn onder deze afdekkende laag.

Volgens de geomorfologische kaart (afb. 5) bevindt een deel van het plangebied zich op een dekzandrug +/- oud bouwlanddek (3L5). De rest van het plangebied ligt in een vlakte van ten dele verspoelde dekzanden (2M9).

Op de kaart van het AHN (zie afb. 3) is te zien dat de zuidelijke helft van het perceel beduidend hoger ligt dan de noordelijke helft. De zuidelijke helft lag daadwerkelijk op de es, die naar het noorden toe afliep.

2.2.1 Plaggendek/es

Zoals hierboven beschreven, bestaat een groot deel van het plangebied uit een dekzandrug, met daarboven een hoge zwarte enkeerdgrond. Om de locatie geschikt te maken voor landbouw, werd gebruik gemaakt van pluggenbemesting. Hierbij werden zoden, die gestoken waren op de heide of in het beekdal, in de (pot)stal vermengd met de uitwerpselen van het vee en over de akkers uitgereden. Door de combinatie van mest met zandhoudende pluggen kwamen de akkers na verloop van tijd steeds hoger te liggen. De verhoogde landbouwgrond wordt ookwel es genoemd.

Het plaggendek is in Zuid-Nederland pas in de late Middeleeuwen ontstaan, toen op grote schaal het systeem van potstalbemesting werd toegepast. Door de mestophoging kunnen archeologische resten uit de perioden van voor de Late Middeleeuwen hier heel goed bewaard zijn gebleven.⁶

2.3. Historische gegevens

Voor een overzicht van de historische en subrecente situatie van het plangebied is gebruik gemaakt van historisch kaartmateriaal. Ook is contact opgenomen met de lokale Heemkundekring.⁷ Uit hun informatie blijkt dat Hugten het oudst bekende bewoonde gehucht van Maarheeze is, met een oude geschiedenis. Van ca. 1200-1800 was het een uithof van de Munsterabdij te Roermond (een ontginningsdomein). Al vroeg was het gebied bebouwd met hoeven en een watermolen (de enige) op de Sterkselse Aa. Ten oosten van het plangebied stond volgens de Heemkundekring een zg. Hooghuis te Hugten, te situeren onder de letter 'g' van Hugten op afb. 1. Verdere informatie hierover ontbreekt. Bij het bestuderen van deze historische kaarten (afb. 6 en 7) is gebleken dat het plangebied deel uitmaakt van een es. Deze es hoort bij het gehucht Hugten. Hugten is een buurtschap dat historisch gezien bij Sterksel behoort en tegenwoordig deel uitmaakt van de gemeente Cranendonck. Het is een landbouwontginning te midden van natuurgebieden, die uit enkele landbouwbedrijven bestaat. De naam stamt al uit de Middeleeuwen en wordt genoemd in een document uit 1223, waarin de edelman Dirk van Altena zijn bezitsrechten over Hugten overdroeg aan de Munsterabdij in Roermond. Hugten ligt nogal geïsoleerd ten opzichte van Sterksel. De weg van Someren naar Maarheeze, die in 1830 werd aangelegd, zou oorspronkelijk via Sterksel lopen, dat echter niet meewerkte. Nu loopt deze 'Hugterweg' ruim ten zuiden van Sterksel. Het plangebied is lange tijd onbebouwd geweest en pas sinds de jaren 70 of 80 van de 20ste eeuw bebouwd geraakt langs de rand van de weg.

2.4. Bekende archeologische waarden

Voor de bekende archeologische waarden in en nabij het plangebied is gekeken naar de Archis-waarnemingen in een straal van 1 km om het plangebied.

In het plangebied zijn geen vondstmeldingen waarnemingen gedaan. Ook op de es van Hugten zijn deze niet bekend. Op circa 500 m. ten zuiden van het plangebied is een waarneming bekend van een

⁶ <http://www.thuisinbrabant.nl/>

⁷ Heemkundekring 'De Baronie van Cranendonck', dhr. Jac. Biemans

vuurstenen bijl (een zogenaamde flint-ovalbeil) uit het Neolithicum (waarnemingnr. 30594). Het gaat hierbij echter om een oude melding, waarbij de coördinaten niet exact bekend zijn. De overige waarnemingen liggen op een grotere afstand dan 1km van het plangebied. Het dichtstbijzijnde monumententerrein bevindt zich op circa 1,5 km ten noordoosten van het plangebied. Het gaat om een terrein dat op de archeologische monumentenkaart (AMK-nr. 5118) staat als terrein van hoge archeologische waarde. Het terrein bevat waarschijnlijk sporen van Neolithische bewoning (vuursteenvondsten).

2.5. Versturende bodemingrepen in het verleden

Op de ontgrondingenkaart van de provincie is het plangebied zelf niet aangemerkt als eerder ontgrond gebied (afb. 8). Percelen ten westen van het plangebied zijn wel ontgrond. Slechts een klein gedeelte van het plangebied is vanaf de jaren 70 of 80 van de 20ste eeuw bebouwd geraakt. In hoeverre de bodem hierdoor verstoord is, is niet bekend. Het plaggendek heeft ervoor gezorgd dat eventuele archeologische resten beschermd zijn gebleven voor agrarische activiteiten. Door de geplande ontgroning worden eventueel aanwezige archeologische resten verstoord.

2.6 Archeologische verwachting op basis van bureauonderzoek

Op de IKAW (afb. 2) is te zien dat het plangebied in een gebied met hoge trefkans ligt. Deze hoge trefkans hangt samen met de aanwezigheid van een conserverend plaggendek. Ook de concept beleidskaart van de gemeente Cranendonck (afb. 9) kent aan het grootste gedeelte van het plangebied een hoge verwachting toe vanwege de aanwezigheid van een conserverend plaggendek. Alleen het uiterste noordwestelijk, lager gelegen deel van het plangebied heeft op deze kaart een middelhoge verwachting gekregen.

Archeologische resten uit de Steentijd tot de Late Middeleeuwen kunnen goed bewaard zijn, vanwege de conserverende werking van het aanwezige plaggendek. In en op het plaggendek kunnen zich sporen en vondsten uit de periode Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd bevinden.

Op basis van de geomorfologische en bodemkundige gegevens is er geen reden om de hoge verwachting voor het plangebied naar beneden bij te stellen.

2.7. Conclusies en aanbevelingen op basis van het bureauonderzoek

Het plangebied ligt volgens de IKAW in een gebied met hoge trefkans. Archeologische resten uit de Steentijd tot de Late Middeleeuwen zijn te verwachten onder een (intact) plaggendek. Sporen en vondsten uit de periode Late Middeleeuwen tot Nieuwe Tijd kunnen zich in of op het plaggendek bevinden.

In het veld zal deze hoge verwachting getoetst moeten worden. Buro de Brug adviseert dan ook om een inventariserend veldonderzoek uit te laten voeren in de vorm van een booronderzoek. Dit booronderzoek dient er in eerste instantie toe na te gaan of de bodemopbouw intact is of dat er eventueel bodemversturende activiteiten hebben plaatsgevonden. In tweede instantie wordt er gekeken of er archeologische resten in de bodem aanwezig zijn. Voor resten uit de Steentijd is een booronderzoek geen geschikte methode. Indien uit het booronderzoek blijkt dat er in het plangebied sprake is van een intact plaggendek, dan zal een proefsleuvenonderzoek moeten volgen, om na te gaan of er een Steentijd vindplaats aanwezig is.

3. Booronderzoek

3.1. Methodiek

Het veldonderzoek is uitgevoerd zoals voorgeschreven in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 3.3, in het bijzonder het hoofdstuk 'protocol 4003 inventariserend veldonderzoek overig'. Het veldonderzoek bestond uit een booronderzoek (specificatie VS03). Het doel van het onderzoek was de bodemopbouw te verkennen en het vaststellen van de archeologische waarde van het terrein. De

boringen zijn beschreven met de Archeologisch Standaard Boorbeschrijvingsmethode, welke de lithologische beschrijving conform de NEN5104 hanteert.⁸

3.2. Resultaten van het booronderzoek

4. Conclusies en aanbevelingen

---

⁸ Bosch 2007, Nederlands Normalisatie Instituut 1989.

5. Geraadpleegde literatuur

5.1. Digitale bronnen

Indicatieve kaart van Archeologische Waarden (IKAW)
Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS)
<http://atlas.sre.nl/archeologie/>
www.ahn.nl
www.brabant.nl/kaarten/archeologische-vondstcomplexenkaart.aspx
www.brabant.nl/kaarten/historische-topografische-kaarten.aspx
www.maps.google.nl
www.thuisinbrabant.nl

5.2. Literatuur

Bakker, H. de & J. Schelling, 1989. *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland*. Staring Centrum, Wageningen

Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.

Berendsen, H.J.A., 2005. *Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's*. Assen.

Borsboom, A.J., J.W.H.P. Verhagen, 2009. *KNA Leidraad Inventariserend Veldonderzoek, deel: Proefsleuvenonderzoek (IVO-P)*. KNA Leidraad. Gouda.

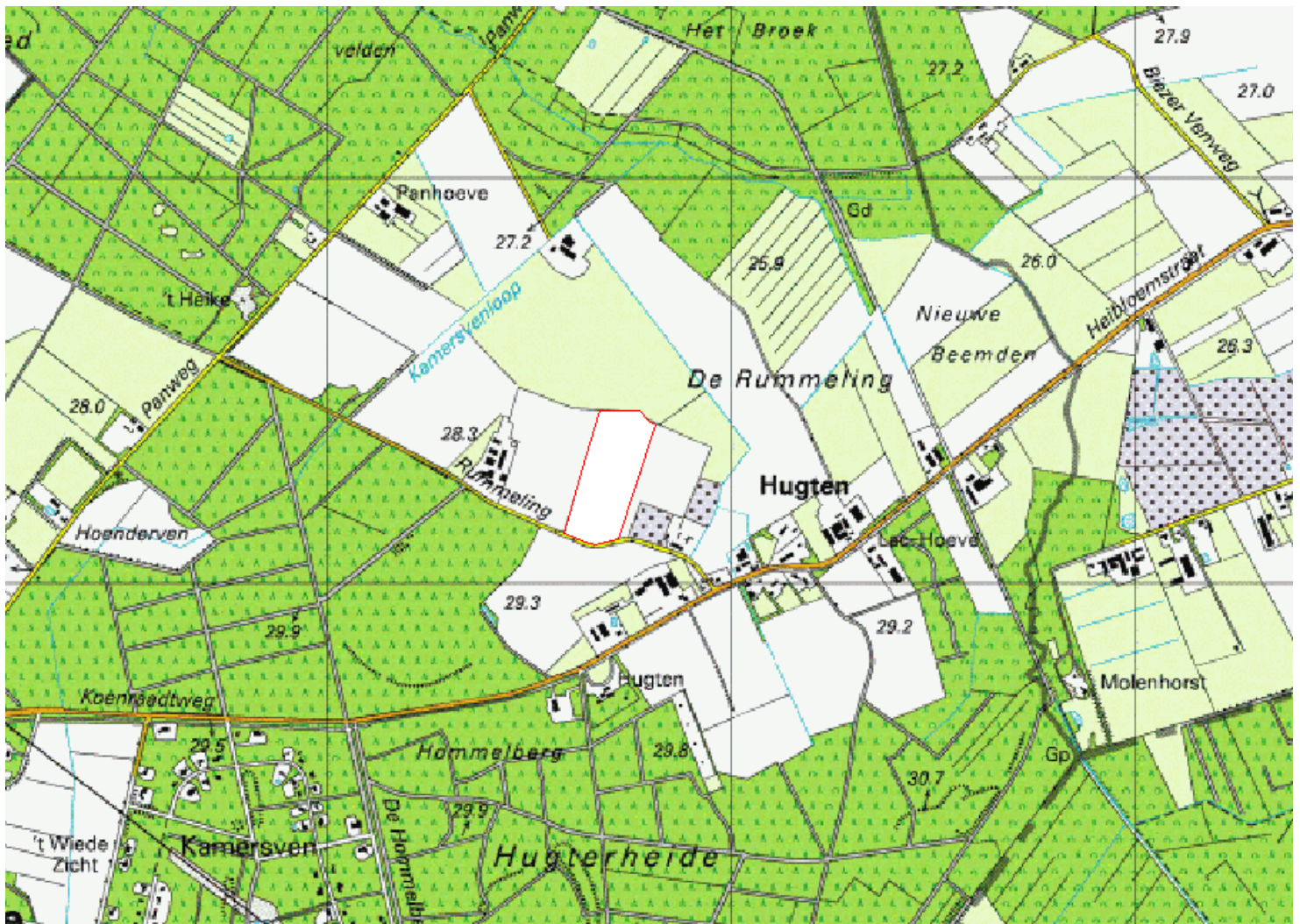
Mulder, E.F.J. de et al., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.

SIKB, 2010. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.2*. SIKB, Gouda

SIKB, 2006b. *Leidraad inventariserend veldonderzoek. Deel karterend booronderzoek*. SIKB, Gouda

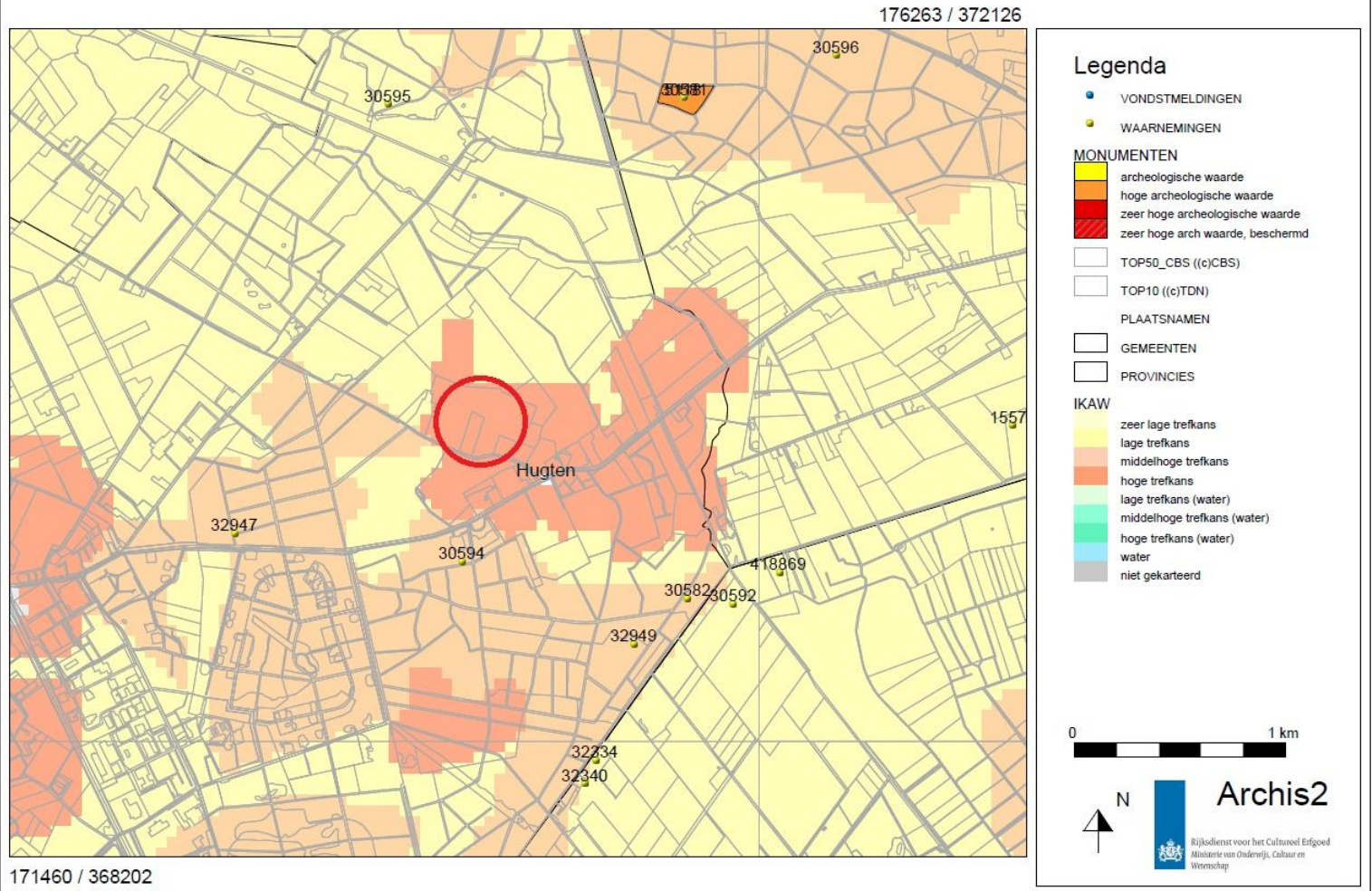
Bijlage 1: boorstaten

Afbeelding 1: Ligging plangebied

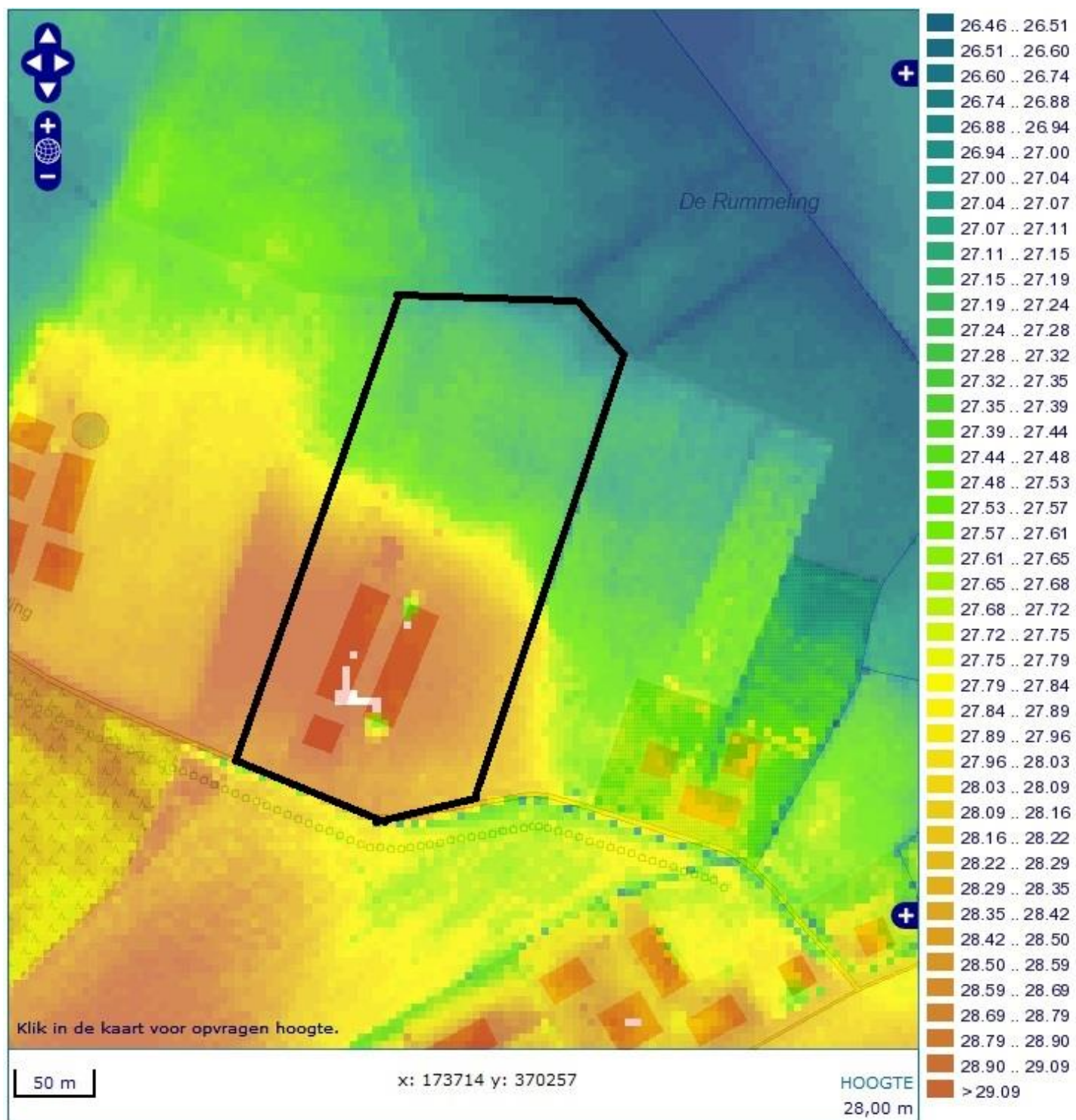

Afbeelding 2: IKAW, Archiswaarnemingen en vondsten (bron: Archis2)

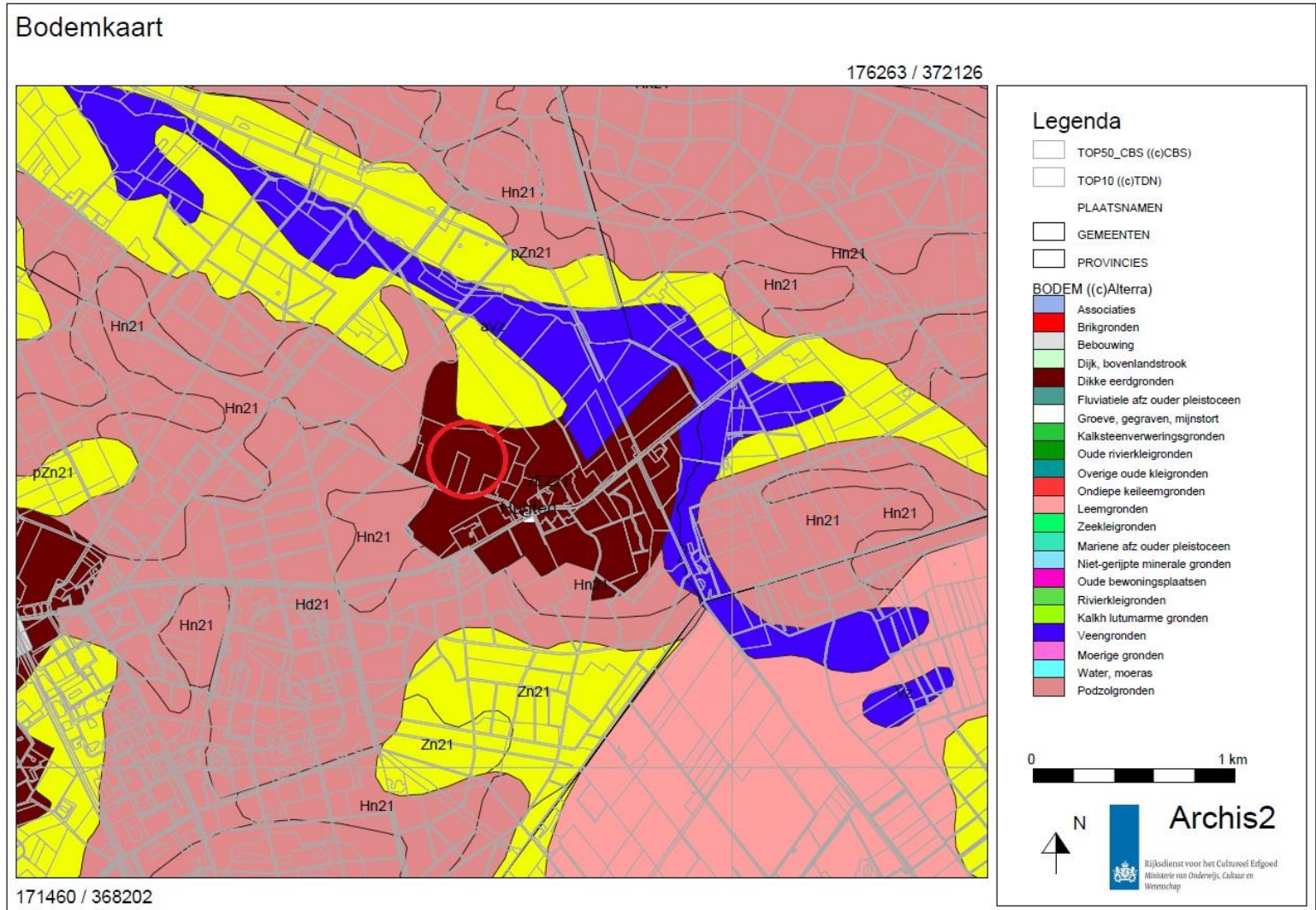
IKAW, AMK, vondstmeldingen en waarnemingen

Afbeelding 3: Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) (bron: www.ahn.nl)

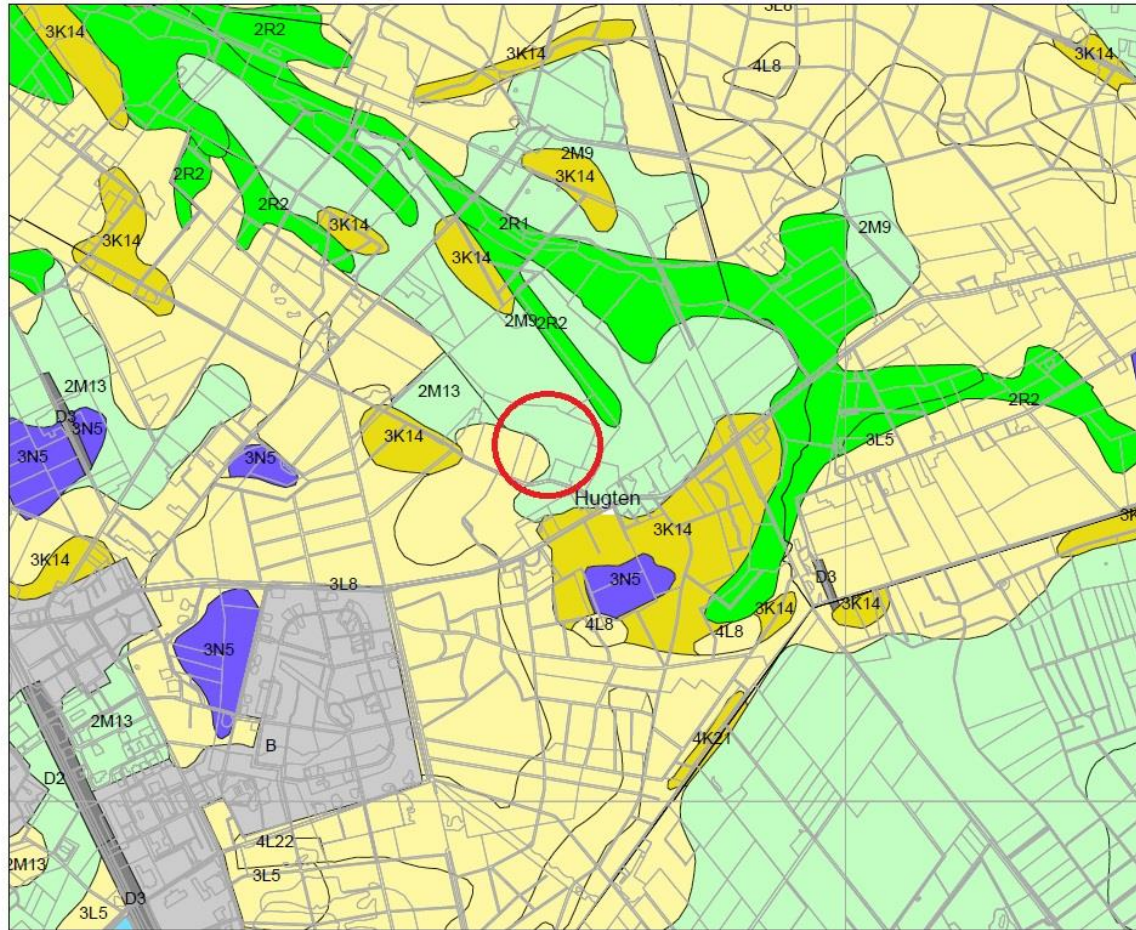
Afbeelding 4: Bodemkaart (bron: Archis 2)

Afbeelding 5: Geomorfologische kaart (bron: Archis 2)

Geomorfologische kaart

176263 / 372126

171460 / 368202

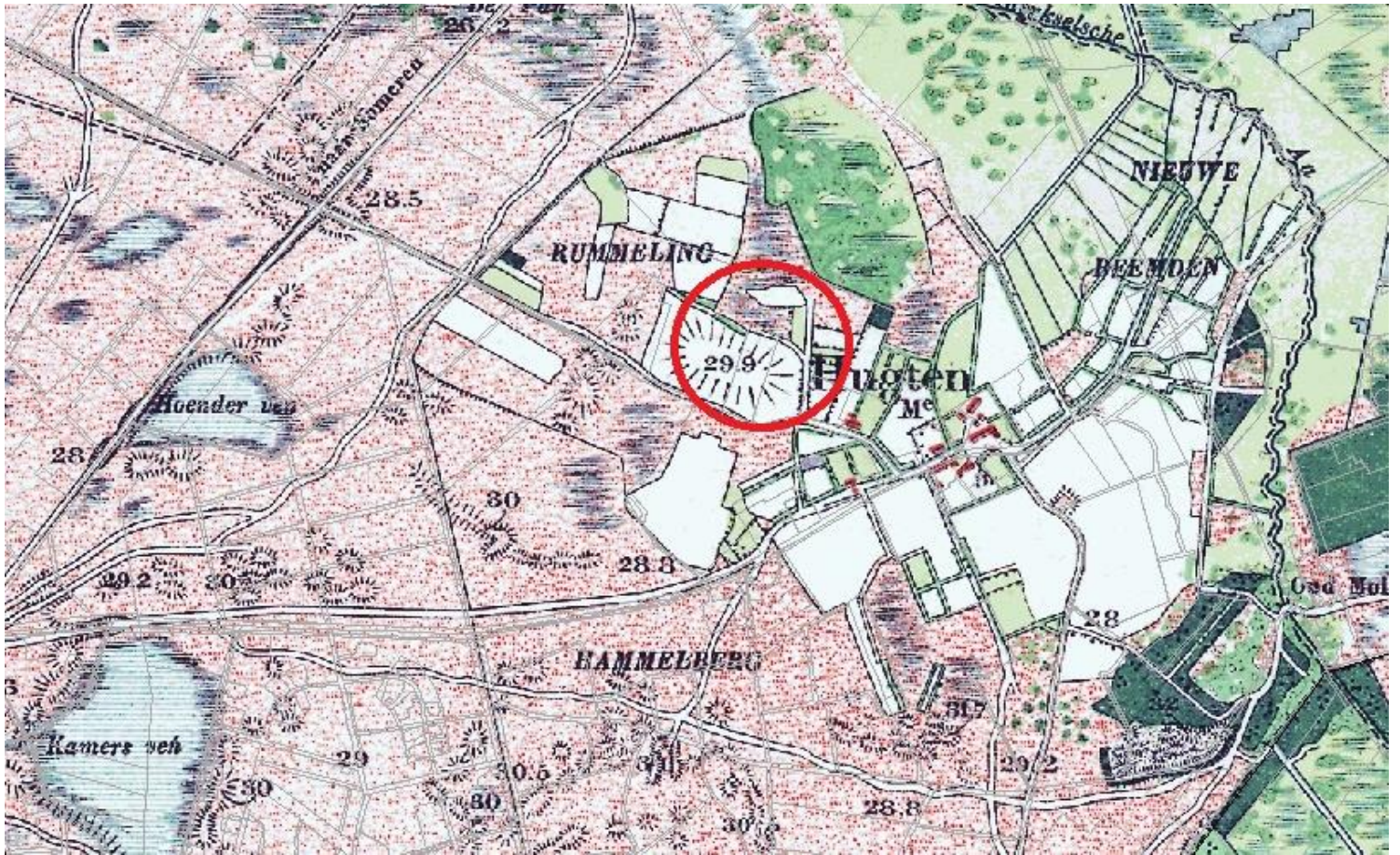
Legenda

- TOP50_CBS ((c)CBS)
- TOP10 ((c)TDN)
- PLAATSNAMEN
- GEMEENTEN
- PROVINCIES
- GEOMORFOLOGIE ((c)Alterra)**
- Wanden
- Hoge heuvels en ruggen
- Terpen
- Hoge duinen
- Plateaus
- Terrassen
- Plateau-achtige vormen
- Waaivormige glooiingen
- Niet-waaivormige glooiingen
- Lage ruggen en heuvels
- Welvingen
- Vlakten
- Laagten
- Ondiepe dalen
- Matig diepe dalen
- Diepe dalen
- Water
- Bebouwing
- Overig (Dijken etc)

Archis2
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

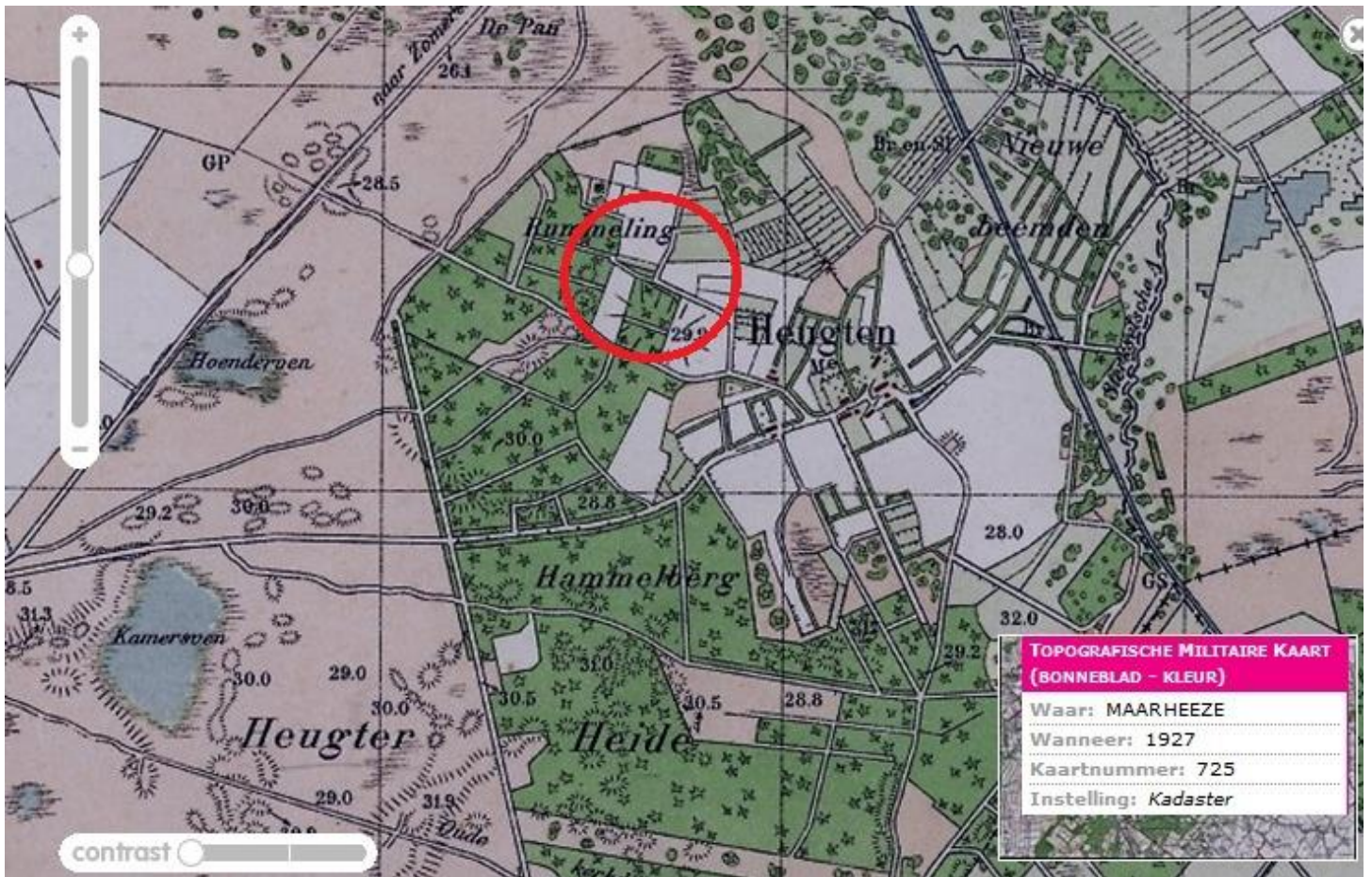
Afbeeldingen 6: Historische kaart 1900 (bron: Archis 2)

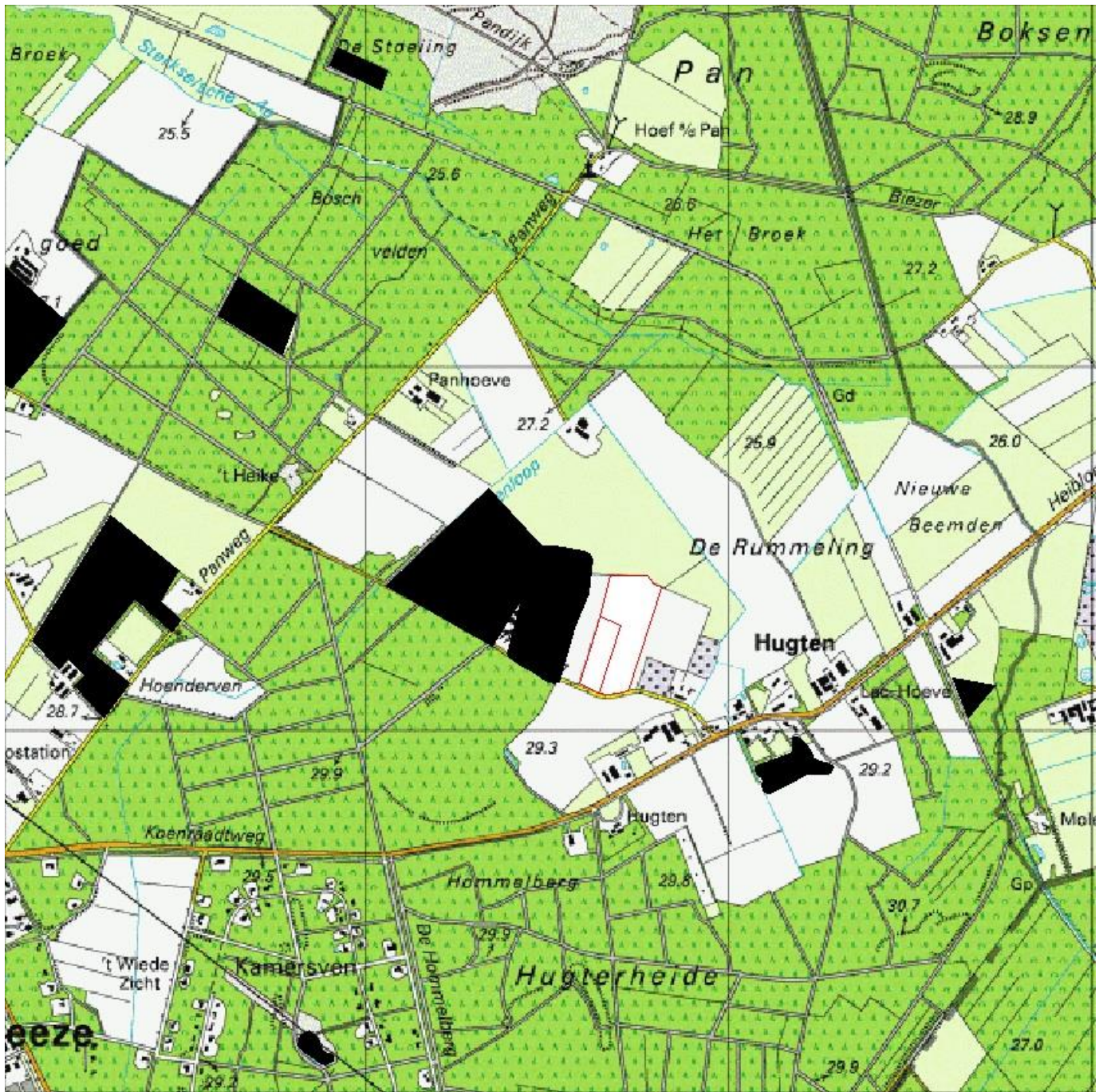

Afbeelding 7:

Historische kaart 1927 (bron: www.watwaswaar.nl)

Afbeelding 8: Ontgrondingenkaart (bron: Provincie Noord-Brabant)

Afbeelding 9:

Concept gemeentelijke beleidskaart (bron: SRE milieudienst)

